

CÁCH MẠNG THÁNG MƯỜI VĨ ĐẠI ĐỐI VỚI CÁCH MẠNG VIỆT NAM - NHÌN TỪ TÂM VÓC LỊCH SỬ VÀ LÁT CẮT VĂN HÓA

■ PGS. TS. PHẠM NGỌC ANH

Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

Đánh giá về Cách mạng Tháng Mười Nga năm 1917, lãnh tụ Hồ Chí Minh đã có một nhận định tổng quát mang hàm nghĩa chân lý: “Giống như mặt trời chói lọi, Cách mạng Tháng Mười chiếu sáng khắp năm châu, thức tỉnh hàng triệu hàng triệu người bị áp bức, bóc lột trên trái đất. Trong lịch sử loài người chưa từng có cuộc cách mạng nào có ý nghĩa to lớn và sâu xa như thế”⁽¹⁾. Cách mạng Tháng Mười Nga năm 1917 là một cuộc cách mạng vĩ đại, có một không hai trong lịch sử, là một cuộc cách mạng “đến nơi”; ánh sáng của nó lan tỏa khắp thế giới, thức tỉnh các dân tộc thuộc địa, nô lệ, bị áp bức trên phạm vi toàn cầu.

Đối với sự nghiệp giải phóng dân tộc Việt Nam, tác động của Cách mạng Tháng Mười Nga được thể hiện theo nhiều chiều cạnh: lựa chọn mục tiêu, con đường cách mạng giải phóng dân tộc; xác định các nguồn lực quốc gia, kết hợp sức mạnh dân tộc với sức mạnh thời đại; xác lập mô hình phát triển đất nước với các thiết chế chính trị, kinh tế, văn hóa - xã hội đảm bảo hệ quy chiếu phát triển bền vững: Độc lập, Tự do, Hạnh phúc; tạo lập quan hệ quốc tế hòa bình, hữu nghị, hợp tác, phát triển.

Tác động của Cách mạng Tháng Mười Nga đối với sự nghiệp giải phóng dân tộc Việt Nam được nhìn nhận ở tầng sâu nhất: tầm vóc thời đại và giá trị

văn hóa, nhất là văn hóa làm người, nghĩa là khẳng định tính phổ quát, bền vững các giá trị do Cách mạng Tháng Mười Nga tạo ra trên phạm vi toàn cầu, mà Việt Nam là một ví dụ tiêu biểu.

1. Cách mạng Tháng Mười Nga - sự kiện lịch sử trọng đại, mang dấu ấn văn hóa, tác động sâu sắc đến sự nghiệp giải phóng dân tộc Việt Nam

Trong chiều sâu thẳm nhất - chiều sâu văn hóa - Cách mạng Tháng Mười vĩ đại năm 1917 là cuộc cách mạng vì các giá trị làm người chân chính, tạo ra xung lực diệu kỳ giải phóng mọi tiềm năng sáng tạo của con người theo hướng tiến bộ và văn minh, nhất là trong điều kiện một nước thuộc địa, lạc hậu như Việt Nam.

Cách mạng xã hội chủ nghĩa Tháng Mười Nga là một sự kiện trọng đại trong lịch sử thế giới. Thắng lợi của nó đã làm rung chuyển và chấn động toàn cầu, mở ra một thời đại mới - thời đại quá độ từ chủ nghĩa tư bản lên chủ nghĩa xã hội trên phạm vi quốc tế. Mặc dù thế giới sẽ còn tiếp tục phát triển và đổi thay, nhưng âm hưởng của cuộc Cách mạng Tháng Mười vẫn còn có khả năng lan tỏa mạnh mẽ và sức sống của nó vẫn còn ngự trị trong ký ức nhân loại tiến bộ.

Quy mô tác động, ý nghĩa thế giới, tính chất triệt để và bản chất nhân đạo của Cách mạng Tháng Mười xác lập các cơ sở nội tại làm nên năng lực giải

phóng tiếm tàng của nó. Là một cuộc cách mạng giai cấp, Cách mạng Tháng Mười nằm trong dòng chảy liên tục của hành trình giải phóng quần chúng lao động bị áp bức; nó vượt xa và khác hẳn các cuộc cách mạng đã từng diễn ra trước đó. Cách mạng Tháng Mười trước hết giải phóng nước Nga Sa hoàng khỏi sự lạc hậu, phản động và trì trệ. Trước đó, nước Nga chỉ là vùng nông thôn của châu Âu, kìm phát triển về mọi mặt, bị các nước đế quốc tìm cách dung túng và xâm xé. Thắng lợi của Cách mạng Tháng Mười đã tách nước Nga ra khỏi hệ thống chủ nghĩa tư bản thế giới, thổi vào nền kinh tế đất nước những nguồn xung lực và năng lượng mới; và nước Nga đã làm nên câu chuyện thần kỳ ở thế kỷ XX. Từ một nước tư bản trung bình, tụt hậu rất nhiều so với các nước Tây Âu, chỉ trong vòng hơn nửa thế kỷ, mặc dầu bị hai cuộc chiến tranh tàn khốc, hủy diệt (nội chiến 1918-1920; chiến tranh vệ quốc vĩ đại 1941-1945), nước Nga đã có một cuộc bứt phá ngoạn mục, chủ yếu bằng các nguồn lực nội sinh, trở thành một cường quốc hàng đầu thế giới, có công nghiệp hiện đại, khoa học - kỹ thuật tiên tiến, tiềm lực quốc phòng hùng hậu, có thể chống trả và đè bẹp bất kỳ một cuộc chiến tranh hiện đại nào! Chính nước Nga, chứ không phải một nước nào khác, đã đứng cầm đầu trong cuộc chiến tranh chống chủ nghĩa phátxít, cứu nhân loại thoát khỏi thảm họa diệt chủng và giải phóng các dân tộc bị áp bức. Cũng chính nước Nga, chứ không phải một dân tộc nào khác trên thế giới, đã đi đầu và mở ra một kỷ nguyên mới trong chinh phục vũ trụ, khai thác tự nhiên vì các mục tiêu thiện chí và hòa bình.

Thắng lợi của Cách mạng Tháng Mười chấm dứt sự thống trị của chế độ Nga hoàng chuyên chế, cởi trói cho các dân tộc bị nô dịch, làm sụp đổ cái nhà tù khổng lồ mà chính thể chuyên chế đã dựng lên đối với các dân tộc vùng Trung Á, Viễn Đông. Sau đó, các dân tộc này là những bộ phận hợp thành của đại gia đình Xô Viết, đạt đến thời kỳ phát triển cực thịnh mà họ chưa từng biết đến bao giờ. Quy mô giải phóng của Cách mạng Tháng Mười đã vượt ra ngoài biên giới nước Nga. Cách mạng Tháng Mười đã mở đường cho phong trào cách mạng vô sản thế giới tiến lên, khuyến khích, giúp đỡ những cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc phát triển mạnh và thành công to lớn. Do ảnh hưởng của Cách mạng Tháng Mười, hàng chục nước thuộc địa, phụ thuộc với hàng tỷ dân đã đuổi sạch bọn thực dân, đế quốc và trở thành những nước độc lập,

tự do. Với tinh thần chủ nghĩa quốc tế vô sản cao quý, nhân dân Liên Xô vừa xây dựng chủ nghĩa xã hội ở nước mình, vừa giúp đỡ các nước anh em xây dựng chủ nghĩa xã hội, giúp đỡ các dân tộc nhỏ yếu đấu tranh một cách có hiệu quả chống lại nghèo nàn và dốt nát, xây dựng cuộc sống mới tốt đẹp. Cách mạng Tháng Mười đã dẫn dắt nhân dân Xô Viết đi tiên phong trong cuộc đấu tranh xóa bỏ các cuộc chiến tranh đế quốc đẫm máu, xóa bỏ tình trạng lệ thuộc và nô dịch dân tộc, kiến tạo một nền hòa bình bền vững và lâu dài giữa các quốc gia, được hình thành trên cơ sở tự quyết, bình đẳng, đoàn kết và hợp tác.

Chiều sâu của Cách mạng Tháng Mười chính là ở chỗ nó kết hợp và thống nhất nội dung và bản chất nhân đạo thành các hình thức của lộ trình giải phóng: giải phóng dân tộc và giai cấp, giải phóng xã hội để đi tới mục đích cuối cùng - giải phóng con người, đưa con người từ “vương quốc” của tất yếu sang “vương quốc” của tự do, xác lập một xã hội, trong đó, “sự phát triển tự do của mỗi người là điều kiện phát triển tự do của tất cả mọi người”. Chính vì vậy, từ nhãn quan giải phóng dân tộc Việt Nam, Hồ Chí Minh đánh giá Cách mạng Tháng Mười “là một cuộc cách mạng đến nơi”.

Trong chế độ kinh tế Xô Viết, sở hữu toàn dân và tập thể giữ địa vị thống soái; từ chỗ bị tước đoạt hết tư liệu sản xuất, công nhân trở thành người chủ chân chính các nhà máy, xí nghiệp; nông dân làm chủ ruộng đồng, tự do cày cấy trên mảnh đất của mình. Dưới chính quyền Xô Viết, mặc dầu còn tồn tại một số khiếm khuyết phải khắc phục, mọi người dân có công ăn, việc làm, có thu nhập ổn định, đời sống được bảo đảm; tình trạng bóc lột, thất nghiệp bị triệt tiêu; tất cả nhân dân được quyền khám chữa bệnh, chăm sóc sức khỏe. Từ một dân tộc có tới 90% dân số mù chữ, Liên Xô đã trở thành một cường quốc về giáo dục, khoa học, tiềm lực chất xám của đất nước đứng vào loại hàng đầu thế giới.

Nền văn hóa các dân tộc Liên Xô phát triển rực rỡ, bộc lộ tính nổi trội và ưu việt của nền văn hóa xã hội chủ nghĩa. Nền tảng tinh thần của thế giới hiện đại sẽ thiếu hụt và mất mát rất nhiều nếu không có sự đóng góp của nền văn hóa Xô Viết với một số lượng đồ sộ các tác phẩm văn học, nghệ thuật, điêu khắc, v.v.. và một lực lượng sáng tác chuyên nghiệp hùng hậu. Sau Cách mạng Tháng Mười, nhân dân lao động thật sự trở thành chủ thể tích cực sáng tạo của

mọi hoạt động kinh tế, chính trị, văn hóa. Được cởi bỏ khỏi những xiềng xích trói buộc bấy lâu nay, năng lực sáng tạo của quần chúng nhân dân được nhân lên gấp bội. Lần đầu tiên trong lịch sử loài người, nhân dân lao động đã bắt tay vào xây dựng và sáng tạo một thế giới mới không có các hình thức bóc lột, áp bức. Quần chúng là người sáng tạo các giá trị vật chất và tinh thần, đồng thời họ lại là người trực tiếp thừa hưởng các giá trị đó thông qua hệ thống chính trị, quản lý, tổ chức nhà nước dân chủ, hệ thống phúc lợi xã hội.

Đặc trưng nhân đạo sáng chói của hệ thống chế độ Xô Viết là dành mọi ưu ái cho thế hệ trẻ, chuẩn bị các điều kiện và tiền đề vật chất để họ trở thành những nhân cách văn hóa - làm chủ, mà thiếu chúng thì mọi lý tưởng cũng trở thành trống rỗng và vô nghĩa. Cách mạng Tháng Mười giải phóng mọi cộng đồng dân tộc, mọi tầng lớp xã hội và giải phóng từng cá nhân cụ thể trên tất cả các mặt kinh tế, chính trị và xã hội, văn hóa và tinh thần; đây là một cuộc giải phóng toàn diện và triệt để đạt đến lý tưởng nhân văn cao cả nhất mà loài người chưa từng biết đến!

Năng lực giải phóng xã hội, giải phóng con người của Cách mạng Tháng Mười được quyết định bởi bản chất của giai cấp công nhân - lực lượng trực tiếp lãnh đạo cuộc cách mạng đó. Đó là, giai cấp công nhân mang bản chất cách mạng, kiên quyết, triệt để, tập thể, có tổ chức, có kỷ luật; là giai cấp tiên tiến nhất trong sức sản xuất, có sứ mệnh lịch sử là đánh đổ chế độ tư bản và đế quốc, xây dựng thành công chế độ xã hội mới tốt đẹp. Chính do đặc tính cách mạng triệt để của mình, giai cấp công nhân Nga đã lãnh đạo toàn bộ quần chúng làm cách mạng đến cùng, thực hiện công bằng và bình đẳng xã hội thật sự - nghĩa là tiến tới xóa bỏ giai cấp nói chung.

Đối với cách mạng Việt Nam, Cách mạng Tháng Mười vĩ đại có ý nghĩa hết sức to lớn. Năng lực giải phóng con người và sức sống nội tại của nó vạch rõ cho dân tộc ta hành trình tất yếu để giải phóng dân tộc và giai cấp, giải phóng xã hội và con người. Điều đó đã trở thành chân lý mang tính quy luật: Trong thời đại được mở đầu bằng Cách mạng Tháng Mười, muốn cứu nước và giải phóng dân tộc không có con đường nào khác con đường cách mạng vô sản và cách mạng giải phóng dân tộc phải phát triển thành cách mạng xã hội chủ nghĩa thì mới giành được thắng lợi hoàn toàn. Ở nước ta, Cách mạng Tháng Tám năm 1945, kháng chiến 9 năm chống thực dân Pháp, 21 năm đấu tranh

chống đế quốc Mỹ thắng lợi, công cuộc đổi mới do Đảng ta khởi xướng, sự nghiệp đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa nước nhà là những nấc thang cụ thể trong hành trình giải phóng mang đầy bản chất nhân văn mà Cách mạng Tháng Mười đã mở đường và khai phá.

2. Văn hóa Tháng Mười vĩ đại tiếp tục cuộc hành trình tỏa sáng trong sự nghiệp giải phóng dân tộc Việt Nam

Mặc dù mô hình xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Liên Xô và Đông Âu đã sụp đổ, song quần chúng lao động bị áp bức trên toàn thế giới vẫn có quyền tự hào nói rằng: Trên thực tế, trong lòng nhân loại tiến bộ đã, đang và sẽ tồn tại một nền văn hóa tiên tiến đặc trưng - nền văn hóa Tháng Mười vĩ đại.

Trong dòng chảy liên mạch của lịch sử thế giới, Cách mạng Tháng Mười vận động như là một cuộc hành trình văn hóa. Từ trong cấu trúc nội tại của chế độ xã hội, Cách mạng Tháng Mười đã khai phá, mở đường và kiến tạo một hình thái văn minh mới - văn minh xã hội chủ nghĩa. Văn minh theo nghĩa văn hóa, có khả năng tích hợp và thấu thái toàn bộ các giá trị vật chất và tinh thần mà nhân loại đã sáng tạo ra trong trường kỳ lịch sử và định vị cho mình một hệ các giá trị, chuẩn mực riêng mà tâm điểm của chúng là mục đích phát triển tự do, toàn diện của con người.

Văn hóa Tháng Mười, trước hết, là một nền văn hóa giải phóng. Đây chính là cội nguồn hấp dẫn, bản chất nhân đạo triệt để và hành động, thể hiện rõ vai trò động lực của nền văn hóa kiểu mới. Trong phạm vi một quốc gia, Cách mạng Tháng Mười đồng thời giải quyết hàng loạt các mâu thuẫn và thực hiện cùng một lúc sự nghiệp giải phóng giai cấp và dân tộc, giải phóng lao động và con người, biến người nô lệ thành người tự do. Nền dân chủ Xô Viết với các thiết chế của mình đã vĩnh viễn xóa bỏ những cơ sở kinh tế để ra tình trạng áp bức, bất công, bất bình đẳng xã hội, thủ tiêu chế độ người bóc lột người. Từ đây con người hoàn toàn được giải phóng, khẳng định với tư cách là chủ thể sáng tạo thật sự của lịch sử, nhu cầu, lợi ích của nó được thỏa mãn, phẩm giá được tôn trọng. Lý tưởng "vì con người, cho con người, do con người" được thực hiện.

Trong phạm vi quốc tế, Cách mạng Tháng Mười chỉ cho quần chúng lao động bị áp bức, nhất là các dân tộc thuộc địa, lệ thuộc con đường tiếp tục phải đi, giải phóng mình bằng nội lực của bản thân, giữ vững và củng cố nền độc lập dân tộc, xây dựng cuộc sống no ấm, tự do, hạnh phúc. Trong cuộc đấu tranh

của các nước thuộc địa, Cách mạng Tháng Mười không chỉ tạo nên chỗ dựa và động viên tinh thần mà còn giúp đỡ và ủng hộ về vật chất để phong trào giải phóng dân tộc nhanh chóng đi đến mục đích cuối cùng, đánh đổ đế quốc, thực dân.

Văn hóa Tháng Mười là một nền văn hóa hòa bình, hợp tác và hữu nghị. Nền văn hóa vĩ đại, nền văn hóa cao, xét trong chiều sâu và bản chất của nó, là mang tính hòa giải. Cách mạng Tháng Mười và chế độ xã hội do nó khai sinh đã thực hiện được sứ mạng cao cả: sứ giả của hòa bình và hữu nghị. Một trong những sắc lệnh đầu tiên được Nhà nước Xô Viết thông qua là Sắc lệnh về hòa bình, kéo nước Nga ra khỏi chiến tranh tàn bạo. Trong lòng xã hội Xô Viết không còn cơ sở kinh tế - xã hội làm bùng nổ chiến tranh, chấm dứt tình trạng dân tộc này áp bức, nô dịch dân tộc khác. Xã hội Xô Viết là một kiểu mẫu về sự hòa hợp, đoàn kết và thống nhất giữa các dân tộc. Chính Liên Xô đã cứu nhân loại ra khỏi thảm họa phát xít, soạn thảo và thực hiện Chương trình cùng tồn tại hòa bình giữa các quốc gia có chế độ xã hội khác nhau. Cũng chính Nhà nước Xô Viết đã đề ra chủ trương ngăn chặn và đi đến chấm dứt chạy đua vũ trang, loại bỏ các loại vũ khí giết người hàng loạt và áp dụng các thành tựu khoa học - kỹ thuật mới vào mục đích hòa bình. Vì thế, trong gần nửa thế kỷ, thế giới nói chung được sống trong không khí hòa bình, chỉ có các cuộc chiến tranh cục bộ.

Trong quan hệ quốc tế, nhất là trong cộng đồng xã hội chủ nghĩa thế giới, Liên Xô đã có sự hợp tác bình đẳng, giúp đỡ vô tư, trong sáng, cùng có lợi. Chủ nghĩa quốc tế chân chính đã từng có lúc là nền tảng định hướng trong chiến lược ngoại giao của nhiều nước. Chủ nghĩa quốc tế xã hội chủ nghĩa sẽ là một hình thức quá độ mà loài người sẽ trải qua trên hành trình đi đến một thế giới hòa hợp, không có giai cấp trên tinh thần "vàng, đen, trắng, đỏ đều là anh em".

Văn hóa Tháng Mười còn là nền văn hóa xã hội chủ nghĩa, cộng sản chủ nghĩa, không chỉ là nền văn hóa của hiện tại mà còn là nền văn hóa của tương lai, của sự phát triển bền vững, nghĩa là một nền văn hóa đáp ứng được các nhu cầu hiện tại mà không làm tổn thương đến khả năng đáp ứng các nhu cầu của thế hệ tương lai. Với Cách mạng Tháng Mười, chủ nghĩa xã hội, xét ở tầng sâu nhất của nó, chính là một hình thái phát triển của văn hóa, một đỉnh cao của nền văn hóa, văn minh nhân loại. Do đó, quá trình hình thành và phát triển của chủ nghĩa xã hội gắn chặt với xây dựng nền

văn hóa tiên tiến và chỉ trên cơ sở một nền tảng và đỉnh cao văn hóa, chủ nghĩa xã hội mới có thể phát triển như quy luật phát triển bình thường và trở thành con đường tiến hóa chung của nhân loại.

Như vậy, Cách mạng Tháng Mười rọi vào lịch sử thế giới bằng những luồng sáng văn hóa và tồn tại cùng với thời gian như một nền văn hóa bậc cao. Đối với Việt Nam, tác động của Cách mạng Tháng Mười, trước hết là một sự lan tỏa và tiếp biến văn hóa, theo đúng quy luật vận động giữa các trình độ văn minh của sự tiến bộ xã hội trên cơ sở các nhu cầu khách quan, tương hợp hệ giá trị phát triển thông qua bộ lọc văn hóa dân tộc. Cách mạng Tháng Mười đã đưa đến cho cách mạng Việt Nam chủ nghĩa Mác - Lênin, chấm dứt tình trạng khủng hoảng về hệ tư tưởng, để từ đó một đường lối mới, nhân tố mới của một nền văn hóa Việt Nam tiên tiến đã ra đời, mà nội dung cốt lõi của nó chính là lý tưởng độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội, nhằm mục tiêu giải phóng con người. Chính chủ nghĩa Mác - Lênin đã trở thành hạt nhân cốt lõi của văn hóa trong phát triển và định hướng cơ bản cho đời sống tinh thần của xã hội chúng ta, trong quá khứ, trong hiện tại và cả tương lai sau này. Đây là một trong những quan điểm cơ bản, xuyên suốt và chỉ đạo quá trình xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc; xây dựng và phát triển văn hóa, con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, hội nhập quốc tế có hiệu quả.

Là người Việt Nam, chúng ta luôn biết ơn công lao to lớn của Cách mạng Tháng Mười vĩ đại. Trân trọng, giữ gìn và phát huy những bài học quý giá mà Cách mạng Tháng Mười đem lại cũng là một hành vi ứng xử văn hóa - thể hiện đạo lý uống nước nhớ nguồn - một truyền thống lâu đời của văn hiến Việt Nam. Và trên mảnh đất này, sau 100 năm, dân tộc Việt Nam vẫn đang tiếp tục thắp sáng những giá trị nhân bản, nhân văn của nền văn hóa Tháng Mười vĩ đại!■

(1) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự Thật, xuất bản lần thứ 3, H, 2011, t.15, tr. 387.

